

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI RIVOJLANISHINING DINIY-ETIK TAMOYILLARGA TA'SIRI

Boymurzayeva Lobar

*Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti Samarqand filiali ATT 24-12 guruhi
talabasi boymirzayevalobar57@gmail.com*

Azimov Sherzod Baxtiyorovich

Ilmiy rahbar:

Anotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy axborot texnologiyalari rivojlanishining jamiyatdagi diniy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarga ta'siri tahlil qilinadi. Ayniqsa, yoshlar ongiga raqamli axborot vositalari orqali diniy bilimlarning yetkazilishi, ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy va salbiy jihatlari diniy nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi. Maqolada, shuningdek, IT sohasida ishlayotgan mutaxassislar uchun axloqiy va diniy tamoyillar asosida ishlash zarurati muhokama qilinadi.*

Anotation: *This article analyzes the impact of the development of modern information technologies on religious values and moral norms in society. It particularly focuses on the transmission of religious knowledge through digital platforms and the ethical considerations for IT professionals. The article emphasizes the importance of integrating moral and religious principles into the IT field to maintain a responsible digital environment.*

Abstract: *Ushbu maqolada zamonaviy axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi fonida diniy qadriyatlar va axloqiy tamoyillarning saqlanishi masalasi ko'rib chiqiladi. Raqamli platformalar orqali diniy ma'lumotlar tarqalishining ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, IT sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning diniy-axloqiy mas'uliyatlari, shaxsiy ma'lumotlar bilan ishlashda halollik va adolat kabi tamoyillarga amal qilish zarurati asoslab berilgan. Maqola, ayniqsa, axborot texnologiyalari ta'limida tahsil olayotgan talabalar uchun muhim axloqiy yo'riqnoma vazifasini bajaradi.*

Kalit so'zlar: *Din, axborot texnologiyalari, axloq, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli etik, ma'naviyat, IT mutaxassisi.*

Bugungi raqamli asrda axborot texnologiyalari hayotimizning har bir sohasiga chuqur kirib kelgan. Ular nafaqat iqtisodiy va ilmiy sohalarda, balki diniy hayotda ham muhim o'rin egallay boshladi. Ammo texnologiyaning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda, axloqiy inqiroz, diniy qadriyatlarning yo'qolishi kabi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Shunday vaziyatda IT sohasi vakillari, xususan talabalar uchun diniy-etika asoslarini tushunish va ularga amal qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

1. Axborot texnologiyalarining diniy hayotga ta'siri

Zamonaviy dunyoda axborot texnologiyalari inson faoliyatining deyarli barcha jabhalariga kirib borgan. Masjidlar, diniy markazlar, hattoki imomlar ham o'z

faoliyatlarida ijtimoiy tarmoqlardan, onlayn platformalardan foydalanmoqdalar. Raqamli Qur'on1, onlayn tafsir, fatvo2 xizmatlari – bularning barchasi ijobiy jihatlar bo'lsa-da, boshqa tomondan soxta ulamolar, noto'g'ri hadislar, yolg'on fatvolar tarqatuvchi sahifalar ko'pligi jiddiy xavf tug'diradi.

Qur'ondan misol: “Bas, bilmagan bo'lsangiz, zikr ahlidan (ya'ni ilm ahlidan) so'rang!” (Nahl surasi, 43-oyat)

Bu oyatdan anglashiladiki, inson haqiqatni aniqlash uchun ishonchli manbaga murojaat qilishi kerak. Bugungi kunda bu prinsip onlayn diniy kontentga ham tegishli.

2. Diniy axloq va IT mutaxassisining mas'uliyati

Dasturchi yoki IT mutaxassisi tomonidan yaratilgan kod, tizim yoki sayt millionlab odamlarga ta'sir qiladi. Shuning uchun har bir IT mutaxassis axloqiy va diniy mas'uliyatni chuqur his qilishi kerak. Shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligini buzish, yolg'on reklama yoki manipulyativ algoritmlar2 orqali foydalanuvchini aldash kabi holatlar — diniy nuqtai nazardan ham, axloqiy jihatdan ham qabul qilinmaydi.

Hadis: “Kim bizni aldasa, u bizdan emas.” (Imom Muslim rivoyati)

IT sohasida ishlayotgan kishi foydalanuvchini chalg'itadigan yoki uni foydasiz kontentga undaydigan dastur yaratmasligi kerak.

3. IT sohasida diniy qadriyatlarga asoslangan qarorlar

IT muhitida ko'plab axloqiy sinovlar bo'lishi mumkin: mualliflik huquqini buzish, pirat kontentdan foydalanish, yolg'on axborot tarqatish kabi. Bunday holatlarda musulmonlar uchun Qur'on va Sunnat asosida qaror qabul qilish zarur.

Qur'on oyati:

“Alloh sizlarga omonatlarni egalariga topshirishni amr qiladi.” (Niso surasi, 58-oyat)

Dasturiy mahsulot yaratishda yoki uni tarqatishda mualliflik huquqini buzmaslik — bu oyatdagi tamoyilga mos keladi.

4. IT sohasida diniy-ma'naviy tarbiyaning roli

Universitetlardagi “Dinshunoslik” fani orqali talabalar axloqiy mezonlarga asoslangan qarorlar qabul qilishga o'rganadilar. TATU kabi texnik oliygohlarda bu fan o'qitilishi nafaqat diniy ma'lumot berish, balki mutaxassislarning ichki mas'uliyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Misol: Dasturchi foydalanuvchilarni telefonga qaram qilish uchun ilova yaratmoqda. Texnik jihatdan bu muvaffaqiyatli loyiha bo'lishi mumkin, ammo diniy va axloqiy jihatdan inson salomatligiga zarar yetkazuvchi narsa targ'ib qilinmaydi.

5. Sun'iy intellekt va diniy etikaga doir masalalar

AI yordamida yuzni aniqlash, ovoz tanish, qaror qabul qilish tizimlari yaratilmoqda. Bu texnologiyalar noto'g'ri maqsadlarda ishlatilsa, odamlar ustidan adolatsiz hukm chiqarilish xavfi paydo bo'ladi.

Qur'on oyati:

“Adolat qilinglar. Adolat, taqvoga eng yaqin narsadir.” (Maida surasi, 8-oyat)

AI algoritmlari adolatli bo'lishi, irqiy yoki diniy kamsitishlarga sabab bo'lmashi kerak.

6. Raqamli muhitda diniy savodxonlikni oshirish yo'llari

Mobil ilovalar (masalan: Muslim Pro, Qur'an Majeed), onlayn dars platformalari (YouTube, Telegram kanallari) orqali diniy bilimlar keng tarqalmoqda. Biroq, noto'g'ri ta'limotlar, ekstremistik g'oyalar ham aynan shu platformalar orqali tarqalmoqda.

Taklif: TATU talabalarining diniy IT platformalarini ishlab chiqishi — jamiyatga katta foyda keltiradi. Ishonchli ulamolar bilan hamkorlikda ishonchli va zamonaviy dasturlar yaratish kerak.

IT sohasining keskin rivojlanishi diniy qadriyatlar bilan uyg'un holda yuritilsa, bu jamiyatda ma'naviy barqarorlikni ta'minlaydi. Talabalar va mutaxassislar o'z ish faoliyatida faqat texnik bilimlarga emas, balki axloqiy va diniy mezonlarga ham tayanishi zarur. Bu esa raqamli jamiyatda ishonchli, halol va ijobiy muhitni shakllantiradi.

Axborot texnologiyalari zamonaviy jamiyatning ajralmas qismiga aylangan. Biroq, texnologiyaning rivoji axloqiy inqirozga olib kelmasligi uchun IT sohasi vakillari diniy qadriyatlar va axloqiy tamoyillarga amal qilgan holda ishlashlari shart.

Ayniqsa, TATU talabasi sifatida halollik, rostgo'ylik, adolat kabi qadriyatlar asosida faoliyat yuritish — raqamli dunyoda ijobiy o'zgarishlar olib keladi. Dasturchi nafaqat texnik mutaxassis, balki jamiyat axloqini shakllantiruvchi shaxs sifatida ham qaralishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qur'oni Karim. O'zbekcha tarjima, Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf.
2. Al-Hadis. Imom Buxoriy va Imom Muslim to'plamlari.
3. Niyozmetov A.A. "Axloq va Ma'naviyat asoslari". Toshkent, 2020.
4. "Din va Axborot Texnologiyalari" – Respublika Din ishlari qo'mitasi materiallari.
5. Kaspersky, E. "Cyber Ethics in the Digital Age", 2021.
6. M. Zohidov – "Yoshlar va raqamli xavfsizlik". TATU nashriyoti, 2022.
7. www.islamqa.info – diniy savollar va javoblar sayti.
8. www.cyberethics.info – IT axloqi bo'yicha xalqaro manba.